

УДК 372.4(045)

О. О. Березіна,
старший викладач
(Маріупольський державний університет)
olliaberezina@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0396-3403

ОБҐРУНТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НОВОГО ТИПУ

У статті розкрито зміст організаційно-педагогічних умов освітньої діяльності дошкільного навчального закладу нового типу та особливості їх впровадження. Модифіковано освітню програму, яка являє собою реалізацію цих умов задля ефективного функціонування дошкільних навчальних закладів зазначеного типу. Запропоновану структуру освітньої програми слід розглядати як синтез інваріативної та варіативної частини.

Ключові слова: умова, організаційно-педагогічні умови, освітня програма, варіативність, імідж дошкільного навчального закладу, співробітництво з сім'єю.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. За останні роки поряд з типовими дошкільними навчальними закладами створений новий тип дошкільних закладів. Увага до них з боку громадськості, темпи зростання їх чисельності в кожному населеному пункті свідчать про правильність вибору цього напрямку в розвитку системи дошкільної освіти. Частіше це недержавні (приватні) дошкільні заклади освіти.

Дошкільні навчальні заклади нового типу мають різну наповнюваність груп та різний час перебування дітей в них. Режим роботи, як правило, гнучкий, тобто час перебування дитини узгоджується з можливостями батьків, що спрощує відвідування їх як дітьми неохопленими громадською дошкільною освітою, так і дітьми, які відвідують традиційні (типові) дошкільні заклади.

Освітня діяльність дошкільного навчального закладу нового типу розглядається нами як комплекс освітніх послуг, що надаються дошкільною установою відповідно до його завдань та функцій, визначеними в статуті та зафіксованими в договорі між батьками вихованців та керівництвом навчального закладу. У дошкільному закладі можуть бути різні освітні послуги і, перш за все, вони пов'язані з фізичним розвитком (оздоровлення, медична допомога), випереджаючим (раннім) інтелектуальним, художнім (образотворча, музична, хореографічна діяльність), лінгвістичним (вивчення іноземних мов) розвитком і підготовкою до школи. Освітні послуги залежать від можливостей дошкільного закладу, регіональних особливостей та контингенту дітей.

Освітня діяльність дошкільного навчального закладу, в тому числі й нового типу, включає навчання, виховання, розвиток і організацію життєдіяльності дитини. Така діяльність характеризується безперервністю та використанням інноваційних технологій, що спрямовані на розвиток кожної дитини, а також створення умов для розкриття її здібностей та можливостей [1: 92–95].

Освітня діяльність дошкільного навчального закладу нового типу багатofакторна за змістом та носить неоднорідний, суперечливий характер за проявами та за динамікою. Для того, щоб подолати протиріччя між реальною якістю надання дошкільної освіти та вимогами до неї, нами було розроблено організаційно-педагогічні умови ефективності здійснення освітньої діяльності в цих закладах. Відповідно предметом нашого дослідження було обрано сукупність організаційно-педагогічних умов освітньої діяльності дошкільного навчального закладу нового типу.

В рамках дослідження ми виходитимемо з того, що умови – це певне середовище, в якому здійснюються певні причинно-наслідкові зв'язки між виділеними явищами, процесами тощо, без яких існувати не може будь-яка освітня діяльність закладу.

Нас, зокрема, цікавлять умови, що визначають ефективність здійснення освітньої діяльності в умовах будь-якого дошкільного навчального закладу незалежно від його напрямку та особливостей організації. Саме вони є логічною основою, на якій ми визнаємо їх специфічний різновид – організаційно-педагогічні умови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що предметом великої кількості педагогічних досліджень виступають педагогічні умови реалізації певних процесів, в сучасній науці існують певні розбіжності в тлумаченні самого поняття "педагогічна умова".

Загальним для всіх є те, що педагогічні умови – це категорія, яка визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети (А. Алексюк, А. Аюрзанайн, П. Підкасистий, Л. Карпенко, О. Петровський, М. Ярошевський ті ін.).

К. Бондарева, О. Козлова компонентами організаційно-педагогічних умов визначають матеріальну базу, форми і методи педагогічної діяльності, професіоналізм колективу, штучно створені і об'єктивно сформовані педагогічні ситуації.

Ми поділяємо думку Б. Чижевського про те, що організаційно-педагогічні умови – необхідні, і достатні обов'язкові обставини, що визначають існування й розвиток відповідного освітнього простору та залежать від особливостей організації навчально-виховного процесу.

Дефініцію "організаційно-педагогічні умови" часто використовують у науковій літературі, якщо йдеться про управління навчальними закладами. Щодо організаційно-педагогічних умов функціонування та розвитку дошкільних навчальних закладів нового типу, то з цієї проблеми, як і в цілому з проблеми організації освітньої діяльності дошкільних навчальних закладів нового типу, в теорії й практиці дошкільної освіти не накопичено достатнього досвіду. Утім, наявність спільних рис у педагогічних системах навчальних закладів різних типів дає підставу спиратися на праці з організації їх діяльності.

Метою статті є висвітлення змісту організаційно-педагогічних умов освітньої діяльності дошкільного навчального закладу нового типу та особливості їх впровадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо поняття "організаційно-педагогічні умови освітньої діяльності" дошкільних навчальних закладів нового типу, яким ми дотримуємось в нашому дослідженні.

Під організаційно-педагогічними умовами освітньої діяльності дошкільних навчальних закладів нового типу ми розуміємо комплексні умови, що органічно поєднують обидва різновиди умов, а саме організаційно-педагогічні умови освітньої діяльності закладу тлумачимо як комплекс адміністративних заходів та педагогічних обставин, без яких такий процес неможливий.

Науковий аналіз проблеми освітньої діяльності дошкільних навчальних закладів нового типу передбачає визначення низки організаційно-педагогічних умов, які дадуть змогу ефективно побудувати процес формування вказаної діяльності.

Специфіка педагогічних умов детермінована не лише сутністю і змістом освітньої діяльності дошкільних навчальних закладів нового типу, але й особливостями профілізації (напрямку) закладу, що в свою чергу потребує нових підходів до організації діяльності в них.

Залежно від поставлених цілей, завдань, вимог суспільства та держави може існувати певна кількість організаційно-педагогічних умов, і зовнішніх (різні види нормативного, програмового, наукового, методичного забезпечення управління), і внутрішніх (різні види мотивації педагогічного колективу до якісної праці, особистісне ставлення керівника або вихователів до реалізації поставлених завдань). Кожен науковець, розглядаючи умови функціонування або розвитку освітніх систем, висуває свої конкретні пропозиції, але, ураховуючи специфіку дошкільного навчального закладу нового типу, доходимо висновку, що на ефективність організації його освітньої діяльності впливають декілька умов.

Ми відносимо організаційно-педагогічні умови до групи внутрішніх умов і розглядаємо їх як спеціально створені чинники, що забезпечують ефективну взаємодію членів педагогічного колективу для якісної реалізації місії дошкільного навчального закладу нового типу на різних рівнях освітньої діяльності (навчання, виховання, розвиток та організація життєдіяльності дітей). Таким чином, збереження варіативної дошкільної освіти та ефективне функціонування дошкільних навчальних закладів нового типу можуть бути забезпечені шляхом створення наступних організаційно-педагогічних умов:

- 1) варіативність змісту освітньої діяльності дошкільних навчальних закладів нового типу;
- 2) педагогічно-доцільний сенсорно-пізнавальний простір;
- 3) позитивний імідж освітнього закладу;
- 4) співробітництво з батьками.

Цілеспрямоване й ефективне запровадження названих умов вимагає відповідним чином вибудованої моделі, яка має відрізнятися цілісністю й послідовністю дій.

Прокоментуємо виокремлені умови. Серед перших головною умовою вважаємо забезпечення варіативності змісту освітньої діяльності дошкільних навчальних закладів нового типу.

Проаналізувавши нормативно-програмове забезпечення дошкільних навчальних закладів нового типу, маємо можливість зробити наступні висновки. Варіантів дошкільних освітніх програм в даний час, дійсно, дуже багато і кожна з них заявляє про свою унікальність, життєздатність та результативність. Але існує низка проблем з питань програмового забезпечення, головними з яких вважаємо:

- поєднання інноваційних (альтернативних) програм із чинними (комплексними та парціальними);
- конфліктне співіснування різних педагогічних технологій та методик, загострення суперечностей між ними (методики М. Монтесорі, М. Зайцева, Г. Домана, К. Железної, М. Ібука, С. Лупан, Ш. Сузукі, В. Воскобовича, З. Дьенеша);
- потреба в систематичному та координованому науково-методичному забезпеченні освітньої діяльності.

Отже, доцільно максимально враховувати прогресивний педагогічний досвід, зокрема, щодо впровадження інноваційного, гуманістичного типу дошкільної освіти; багатокомпонентного змісту освіти, що охоплює і виховання, і навчання, і розвиток, і організацію життєдіяльності дитини.

Оптимальним механізмом ефективної освітньої діяльності дошкільного навчального закладу, що забезпечує принцип варіативності, є розробка та реалізація своєї освітньої програми.

З огляду на різноманітний вибір навчальних, виховних, розвивальних програм для дітей дошкільного віку, практики мають відповідально й максимально компетентно ставитися до їх вибору. Педагогічні колективи повноважні самостійно визначати, які з існуючих альтернативних, чинних комплексних і парціальних програм обрати для повнішої реалізації інваріативного та варіативного змісту дошкільної освіти відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти.

Оскільки в наш час існують різні точки зору на сутність освітньої програми і різні підходи до визначення її змісту, ми пропонуємо розглядати наведену нами структуру освітньої програми дошкільного закладу як приблизну.

Отже, рекомендована структура освітньої програми дошкільного навчального закладу нового типу складається з наступних розділів: 1) проект імідж-просування дошкільного закладу та засоби його реалізації; 2) опис компетенцій випускника дошкільного закладу; 3) мета і завдання освітньої діяльності закладу; 4) перелік всіх видів програм та їх методичне забезпечення; 5) особливості організації співробітництва з сім'єю; 6) критерії та показники реалізації програми.

Кожен розділ освітньої програми має своє призначення, доповнює своїм змістом інші розділи і робить цей документ цілісним.

Запропоновану структуру освітньої програми слід розглядати як синтез інваріативної та варіативної частини. Керівник і педагогічний колектив конкретного дошкільного закладу має право доповнювати цю структуру своїми компонентами (розділами), які, на їх погляд, доповнили б обґрунтованість вибору тих чи інших програм або надання тих чи інших додаткових, у тому числі і платних, освітніх послуг.

Таким чином, освітня програма розуміється як індивідуальний маршрут виховання, проектується з урахуванням його здібностей та індивідуальних можливостей і являє собою реалізацію принципу особистісного підходу до освітнього процесу.

Прокоментуємо деякі розділи освітньої програми. В першому ми передбачаємо реалізацію однієї із запропонованих нами умов ефективної освітньої діяльності дошкільного навчального закладу нового типу, а саме – забезпечення позитивного іміджу освітнього закладу. Цей розділ спрямований на розробку проекту імідж-просування дошкільного навчального закладу нового типу, який виступає однією з умов існування будь якого закладу.

Позитивний імідж формується тільки на основі стійкого якісного результату діяльності дошкільного закладу. Важливим фактором у цьому є створення відповідної реклами, де чітко сформульоване призначення та напрям діяльності закладу. Вона повинна бути короткою і зрозумілою найближчому соціальному оточенню дошкільного закладу і, в першу чергу, батькам майбутніх вихованців. Важливим є презентація інноваційних технологій у навчанні і вихованні дітей. Наприклад, "Будинок вільної дитини М. Монтесорі", психолого-педагогічне проектування Т. Піроженко, розвиток творчих здібностей Л. Шульги, технологія розвитку творчої особистості Г. Альтшуллера, казкові лабіринти гри В. Воскобовича, метод "занурення" М. Щетиніна тощо. Головне завдання полягає в тому, що передбачувальні технології мають максимально відповідати: по-перше, потребам дошкільного навчального закладу, по-друге, політиці держави у справі виховання і навчання дошкільників, по-третє, попиту серед споживачів освітніх послуг, тобто серед батьків.

Актуальність визначається також рівнем значущості тієї проблеми, на розв'язання якої спрямована технологія. Доцільним тут виступає створення банку педагогічних ідей (інноваційного банку), який технічно складається у формі картотеки. Звичайно, що картки, на яких фіксують педагогічні ідеї та їх основні характеристики, є формалізованим, але вони дають змогу керівникам навчальних закладів кваліфіковано здійснювати регулювання та корекцію використовуваних технологій.

Технологія створення іміджу здійснюється паралельно на декількох рівнях: проведення заходів за ініціативою самого закладу, участь у заходах спільно організованих (зацікавлені партнери) або організованих сторонніми закладами (установами, організаціями). Такі заходи можливі в результаті укладання договору про наукове співробітництво із кафедрою дошкільної освіти чи педагогіки та психології. Викладачі кафедр можуть надати консультативну й практичну допомогу в оволодінні сучасними методиками навчання й виховання, в особливостях ефективного керування дошкільним закладом, показати майстер-класи, провести науково-практичні конференції, круглі столи з актуальних проблем дошкільної освіти тощо.

Наступна умова спрямована на особливості організації співробітництва з сім'єю. Наукові джерела і дані нашого дослідження свідчать про те, що сьогодні в Україні значний загальний рівень дітей дошкільного віку з різних причин не відвідує дошкільні навчальні заклади. Гострою є і проблема педагогічної культури батьків, зокрема з питань забезпечення всебічного розвитку дітей дошкільного віку, формування їх

самостійності, підготовки до школи. Означена проблема на державному рівні знаходить своє розв'язання у пошуку нових ефективних форм здобуття дітьми дошкільної освіти, зокрема функціонування нових типів дошкільних навчальних закладів.

На думку вчених (О. Лобас, Г. Лаврентєва, А. Бутова та ін.), батьки вихованців проявляють особливу зацікавленість щодо змісту і форм організації навчально-виховного процесу. Надмірна зацікавленість батьків зумовлює їхнє активне включення до педагогічного процесу, прагнення до надання допомоги педагогічному колективу [2: 27–28].

Ритм сучасного життя вимагає нових форм організації роботи з дошкільниками, які дають можливість переходити на більш гнучкий режим, зручний для батьків. Обираючи нові типи дошкільних закладів, батьки звертають увагу на те, що до кожної дитини знаходять особливий індивідуальний підхід таких закладах, надають їй достатню увагу. Також на їх вибір впливає репутація закладу, сформована роками. Вона ґрунтується зачасти на його матеріальних умовах, висококваліфікованих фахівцях, виборі змісту роботи закладу у відповідності до сучасних освітніх вимог [3: 3–4]. Ідеться про безпечні умови перебування дітей у закладі, його оснащення, зокрема дидактичними матеріалами, іграшками, ігровими посібниками, що є для дошкільника важливими носіями інформації про навколишній світ, а також матеріалами для самостійної діяльності – образотворчої, ігрової, навчальної, рухової, творчої тощо. Важливим для батьків є максимальне використання предметного середовища, в тому числі і методичного забезпечення навчального закладу для успішного засвоєння дітьми необхідного обсягу знань, умінь та навичок, досягнення ними достатнього рівня розвитку, вихованості, навченості, тобто якісна організація життєдіяльності дитини в умовах дошкільного закладу.

Значно зросла роль батьків у функціонуванні дошкільного навчального закладу. Тут можна виділити, по-перше, позитивну спробу застосування угод та договорів дошкільного навчального закладу із батьками. Мабуть, добре складений договір дає змогу розраховувати на певну стійкість та позитивну динаміку відносин. Інша позитивна спроба пов'язана з впровадженням міждисциплінарного підходу до розв'язання проблеми. Тут мається на увазі інтеграція зусиль всіх спеціалістів у взаємодії з родиною шляхом створення в дошкільному навчальному закладі "Соціально-медико-психолого-педагогічної служби" на міждисциплінарній основі. Такі служби відкриті сьогодні в дошкільних навчальних закладах нового типу (центри розвитку дитини тощо) [4: 127].

Батьківські очікування від освітньої діяльності дошкільних навчальних закладів нового типу пов'язані з успішним розв'язанням завдань соціалізації дітей, набуття ними досвіду взаємодії з іншими дітьми, формування навичок самостійності. Поряд з традиційними формами роботи з батьками ми спостерігали такі нетрадиційні як: презентація групи, "Батьківські ринги", "Інтелектуальні ігри", "Банки ідей", участь батьків у творчих конкурсах, телефон довіри, пошта довіри, спільна співтворчість батьків і вихователя в розробці портфоліо групи і кожної дитини тощо. Використання різноманітних форм роботи дає певні результати: батьки з "глядачів" і "спостерігачів" стають активними учасниками зустрічей і помічниками вихователя, створена атмосфера взаємоповаги. За нашими даними, така робота формує зацікавленість і відповідальність батьків щодо сутності і набуття їхніми дітьми дошкільної освіти.

Відтак, освітня діяльність дошкільних навчальних закладів нового типу задовольняє найрізноманітніші очікування батьків з питань індивідуального розвитку їхніх дітей та підготовки їх до школи.

Висновки. Таким чином, визначені організаційно-педагогічні умови освітньої діяльності та напрямок розробки освітньої програми в кожному дошкільному навчальному закладі нового типу сприятиме зростанню та професіоналізму вихователів, спеціалістів і керівників, забезпечить більш усвідомлений вибір кожним закладом основних та варіативних програм, сприятиме наступності в організації та змісті освітнього процесу як всередині закладу, так і поза ним, забезпечить залучення в освітню діяльність додаткових фахівців з числа батьків та найближчого соціального оточення.

Перспективи подальших досліджень. Безсумнівно позитивними є спроби педагогічних колективів відійти від уніфікації, прагнення до різноманітності і вдосконалення форм цієї діяльності, забезпеченню життєздатності та результативності. Однак існує ряд проблем, вирішення яких не можна відкладати:

- потрібна науково-теоретична основа організації освітньої діяльності дошкільних навчальних закладів нового типу;
- необхідні консультації науковців для ентузіастів-практиків, потрібні поради-рекомендації по використанню тривалого досвіду педагогів минулих поколінь;
- необхідна рубрика в спеціалізованих журналах з дошкільної освіти де б висвітлювалися гострі проблеми в цьому напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Доманова О. О. Освітня діяльність дошкільних навчальних закладів нового типу : самореалізація дитини // Педагогічний дискурс : [зб. наук. праць] / гол. ред. І. М. Шоробура. – Хмельницький : ХГПА, 2012. – Вип. 13. – 443 с. – С. 92–95.

2. Організаційно-педагогічні аспекти діяльності нових типів дошкільних закладів : методичні рекомендації / Укл. О. Я. Лобас, Г. П. Лаврентьєва, А. П. Бурова. – К. : ІЗМН, 1997. – С. 27–28.
3. Буркуна Н. Дошкільний заклад очима батьків: за результатами моніторингового дослідження / Н. Буркуна, В. Чорноморець // Дошкільне виховання. – 2009. – № 10. – С. 3–4.
4. Курінний Ян Характеристика соціально-педагогічних умов економічної соціалізації дітей 5–7 років в умовах ДНЗ // Людинознавчі студії : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія "Педагогіка" / ред. кол. М. Чепіль (головний редактор) та ін. – Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. – Випуск 2 / 34 (2016). – 316 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Domanova O. O. Osvitnia diial'nist doshkilnykh navchal'nykh zakladiv novoho typu : samorealizatsiia dytyny [Educational Operation of New Type of Preschool Educational Institutions: Child's Self-Realization // Pedagogichnyi diskurs [Pedagogical Discourse] : [zb. nauk. prats'] / hol. red. I. M. Shorobura. – Khmelnyts'kyi : KhHPA, 2012. – Vyp. 13. – 443 s. – S. 92–95.
2. Orhanizatsiino-pedahohichni aspekty diial'nosti novykh typiv doshkil'nykh zakladiv : metodychni rekomendatsii [Organizational and Pedagogical Aspects of New Types of Preschool Institutions' Operation: Methodical Guidelines] / Ukl. O. Ia. Lobas, H. P. Lavrentieva, A. P. Burova. – K. : IZMN, 1997. – S. 27–28.
3. Burkuna N. Doshkil'nyi zaklad ochyma bat'kiv : za rezul'tatamy monitorynhovoho doslidzhennia [Preschool Institution by Parent's Eyes : by Monitoring Research's Results / N. Burkuna, V. Chornomorets // Doshkil'ne vykhovannia [Preschool Teaching]. – 2009. – No 10. – S. 3–4.
4. Kurinnyi Yan Kharakterystyka sotsial'no-pedahohichnykh umov ekonomichnoi sotsializatsii ditei 5–7 rokiiv v umovakh DNZ [Characteristic of Social and Pedagogical Conditions of 5–7 Year Old Children's Economic Socialization at Preschool Educational Institution] / Yan Kurinnyi // Liudynoznavchi studii : zbirnyk naukovykh prats' Drohobyts'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia "Pedahohika" [Studios of Human Studying: Collection of Proceedings of Droghobysky State Pedagogical University Named after Ivan Franko. Part "Pedagogics"] / red. kol. M. Chepil (holovnyi redaktor) ta in. – Drohobych : Vydavnychiy viddil DDPUI imeni Ivana Franka. – Vypusk 2 / 34 (2016). – 316 s.

Березина О. А. Обоснование организационно-педагогических условий образовательной деятельности дошкольного образовательного учреждения нового типа.

В статье раскрыто содержание организационно-педагогических условий образовательной деятельности дошкольного образовательного учреждения нового типа и особенности их внедрения. Модифицировано образовательную программу, которая представляет собой реализацию этих условий для эффективного функционирования дошкольных учреждений указанного типа. Предложенную структуру образовательной программы следует рассматривать как синтез инвариативной и вариативной части.

Ключевые слова: *условие, организационно-педагогические условия, образовательная программа, вариативность, имидж дошкольного образовательного учреждения, сотрудничество с семьей.*

Berezina O. O. The Basis of Organizational and Pedagogical Conditions of a New Type of Preschool Educational Institute's Operation.

The article lays bare the content of organizational and pedagogical conditions in the educational operation of a new type of preschool institution and the specifics of their implementation. The educational program, that itself is the implementation of these conditions in order to make the operation of aforementioned type of preschool institutions effective, has been modified.

The maintaining of elective preschool education, and effective operation of new type of preschool educational institutions, can be provided by the creation of the following organizational and pedagogical conditions: variability of content in a new type of preschool educational institutions; pedagogically viable sensor and cognitive space; positive image of educational institute; co-operation with parents.

The recommended structure of a new type of preschool educational institution's educational program consists of the following parts: 1) preschool institution's project-promotion and the ways of it's implementation; 2) preschool graduates' competences description; 3) purpose and tasks of the institution's educational operation; 4) the list of all programs and their methodological supply; 5) specifics of organizing of co-operation with family; 6) criteria and indicators of program implementation.

Every part of the mentioned educational program has its own purpose, and completes other parts with its content, making this document holistic in general. The proposed structure of this educational program should be considered as a combination of basic and elective parts. The direction of this educational programs development, mentioned above, would contribute to the professional growth of preschool teachers.

Key words: *condition, organizational and pedagogical conditions, educational program, variability, image of preschool educational institution, co-operation with family.*